Sędzia Agnieszka Rękas

MEDIACJA W POLSKIM PRAWIE KARNYM

Oficyna Wydawnicza MS

Warszawa 2004

Wydawca:

Oficyna Wydawnicza MS
00-950 Warszawa, Al. Ujazdowskie 11
tel.: (0-prefikx 22) 622-08-82, fax: (0-prefix 22) 52-12-779

Redaktor merytoryczny

Lidia Mazowiecka, Główny Specjalista
Stanowisko ds. Ofiar Przestępstw

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa 2004
Printed in Poland

ISBN 83-916557-8-4

Druk i oprawa:
Drukarnia Nr 1 w Warszawie

Wstęp

Mediacja to dobrowolne porozumienie pomiędzy pokrzywdzonym i sprawcą w celu naprawienia wyrządzonych szkód materialnych i moralnych przy pomocy bezstronnej i neutralnej osoby, jaką jest mediator. Pozwala pokrzywdzonemu na wyrażenie jego uczuć i odczuć, a także jego oczekiwań i potrzeb. Przestępcy zaś pozwala na przyjęcie odpowiedzialności za skutki przestępstwa oraz podjęcie związanych z nią działań. Sprzyja trwałemu zakończeniu konfliktu między stronami lub jego złagodzeniu. Podstawą, na której opiera się postępowanie mediacyjne jest sprawiedliwość naprawcza.

W sprawiedliwości karnej punktem zainteresowania jest głównie przestępstwo i przestępca. Nie ma w niej zbyt dużo miejsca dla pokrzywdzonego. Łamanie prawa wyrównuje się poprzez ukaranie sprawcy. W sprawiedliwości naprawczej łamanie prawa wyrównuje się poprzez naprawienie szkody, a pokrzywdzony w sposób aktywny uczestniczy w podjęciu decyzji. W centrum uwagi skupiają się problemy i potrzeby pokrzywdzonego.

Idea mediacji jest symptomem unowocześniania procesu karnego. Powstała z potrzeb praktyki, zadośćuczynienia za wyrządzoną szkodę czy doznaną krzywdę oraz z nowego spojrzenia na filozofię odpowiedzialności karnej. Nadaje stronom większą autonomię w zakresie rozporządzania swoimi prawami. Zawiera w sobie również restytucję, jako przejaw pogodzenia sprawcy z ofiarą. Restytucja staje się jednym z celów procesu. Z filozofią odpowiedzialności karnej związana jest dopuszczalność pertraktacji stron. Szczególnie przy przestępstwach drobnych, należy rozważyć, czy postępowanie karne powinno być ukierunkowane przede wszystkim na wygaszenie konfliktu karnego w sytuacji, gdy sprawca naprawił szkodę wyrządzoną przestępstwem. W zakresie przestępstw o większym ciężarze gatunkowym, gdzie w ściganie zaangażowany jest interes społeczny, dopuszczalność pertraktacji stron musi mieć ograniczony charakter.

Mediacja ułatwia rozwiązanie konfliktu drogą bez przemocy. Zaczyna się i kończy w prokuraturze (na Policji) lub w sądzie, jednakże odbywa się poza wymiarem sprawiedliwości i jest od tego wymiaru niezależna. Prowadzona jest w atmosferze całkowicie odformalizowanej i sprzyjającej swobodnym wypowiedziom oraz rozładowaniu emocji, gdy pokrzywdzony i sprawca są partne-

rami i podmiotami, gospodarzami procesu, a nie osobami pełniącymi ściśle określone, przeciwstawne role.

Nie ulega wątpliwości, że mediacja sprzyja koncentracji materiału dowodowego, dążeniu do rozpoznania sprawy na pierwszym terminie rozprawy czy posiedzenia. Wówczas sprawca przestępstwa jak najszybciej odpowie za swój czyn, a pokrzywdzony równie szybko otrzyma należną mu satysfakcję.

W praktyce orzeczniczej mediacja jest wykorzystywana w szczególności ze względów pragmatycznych. Skrócenie czasu rozpoznania sprawy jest prawidłowe z punktu widzenia oceny sprawnego orzekania w wymiarze sprawiedliwości, a także ze względu na międzynarodowe standardy w zakresie ochrony praw człowieka (art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka). Jest także konstytucyjną gwarancją wolności i praw obywatelskich.

Lepsza informacja, większy zasób wiedzy, jak i lepsze zaznajomienie się z tą instytucją stwarza duże szanse dla powodzenia mediacji, co oznacza również brak jej nadużywania, korzystania z niej w celach innych niż przewidują przepisy.

Mediacja ma uzupełnić istniejący system rozwiązywania konfliktów i sprawić, by do sądów docierały sprawy, których nie udało się rozwiązać poza sądem, przez inne powołane do tego instytucje.

W tym stanie rzeczy zrozumiały niepokój budzi to, że mediacja ciągle bywa nierozumiana i źle interpretowana. Od postawy nas, praktyków wymiaru sprawiedliwości, zależeć będzie funkcjonowanie mediacji w rzeczywistości społecznej, choć oczywiście formalne ramy jej teoretycznego stosowania wyznaczają przepisy prawa karnego.

Temu służy niniejsza broszura. Adresowana jest ona przede wszystkim do sędziów, prokuratorów, funkcjonariuszy Policji i Służby Więziennej, którzy chcieliby dowiedzieć się więcej o mediacji, o jej założeniach, zasadach, przebiegu i możliwych do osiągnięcia rezultatach.

Pragnę serdecznie podziękować Panu prof. Andrzejowi Murzynowskiemu, Pani dr Elżbiecie Dobiejewskiej i Pani dr Janinie Waluk za wspólne rozmowy i dyskusje oraz cenne sugestie i uwagi, które wpłynęły na wzbogacenie tej publikacji.

---

[1] Polski „Kodeks Etyki Mediatora", opracowany przez Polskie Centrum Mediacji, wprowadza dodatkowe zasady postępowania mediacyjnego: zasada fachowości (mediatora obowiązuje nabywanie wiedzy i umiejętności posługiwania się posiadaną wiedzą zgodnie z dobrem i interesami stron); zasada bezinteresowności (mediator nie może czerpać żadnych korzyści materialnych z tego, co jest przedmiotem negocjacji między stronami. Nie może mieć też żadnego osobistego interesu z faktu zawarcia ugody, czy sposobu lub formy, w jakich zostanie zawarta); zasada szacunku (mediator dba o to, aby strony w trakcie mediacji, czuły się bezpiecznie i wygodnie, odczuwały, że są szanowane. Mediacja powinna być prowadzona w odpowiednim tempie, w czasie wyznaczonym przez możliwości i życzenia stron).

Zasady postępowania mediacyjnego

Rekomendacje Rady Europy określają warunki postępowania mediacyjnego, które muszą być bezwzględnie przestrzegane[1]. Obejmują one m.in. podstawowe zasady, które odnoszą się do każdego etapu mediacji. Są to:

- **dobrowolność** – oznacza, że nikt nie ma prawa przymuszać kogokolwiek, stosować nacisk, manipulację psychiczną dla przystąpienia do mediacji i uzyskania na nią zgody;
- **poufność** – mediator jest zobowiązany do przestrzegania poufnego charakteru postępowania mediacyjnego, chyba że strony sobie tego wyraźnie nie życzą. Sprawozdanie z mediacji nie może ujawniać przebiegu spotkania stron. (W k.p.k. obecnie brak odpowiedniego przepisu, który nie pozwalałby na przesłuchanie mediatora w charakterze świadka na okoliczności przebiegu postępowania mediacyjnego). Mediator ma tu pozycję równą pozycji adwokata lub duchownego spowiednika. Zasada poufności nie obowiązuje jedynie w wyjątkowych sytuacjach- nie rozciąga się na szczególnie poważne zbrodnie, które mogą wyjść na jaw w trakcie mediacji. Mediator w takim przypadku powinien mieć obowiązek przestrzegania wymagań prawa karnego odnoszących się do powiadomienia i zapobiegania takim zbrodniom;
- **bezstronność** – mediator nie popiera żadnej ze stron, pomaga jedynie obu stronom w pełnym uczestniczeniu i osiąganiu korzyści z mediacji. Mediatorowi nie wolno zajmować stanowiska w kwestii winy. Jego obowiązkiem jest kontrolowanie tego, aby strony odnosiły się do siebie z szacunkiem i aby czuły się bezpieczne. Mediator powinien mieć szczególny wgląd na podatność stron na zranienie psychiczne. Mediacja nie może faworyzować żadnej ze stron. Na życzenie jednej ze stron, może odbywać się jako mediacja pośrednia (nie dochodzi do spotkania stron „twarzą w twarz", a życzenia jednej ze stron przekazywane są drugiej przez mediatora);
- **neutralność** – mediatorowi nie wolno narzucać stronom własnych rozwiązań nawet wtedy, gdyby był przekonany, że są one najlepsze dla stron;
- **akceptowalność** – oznacza akceptowanie osoby mediatora i reguł mediacji. Strony mają prawo do zmiany osoby mediatora, jeżeli mediator, ich zdaniem, nie spełnia warunku, np. bezstronności. Mediator również ma prawo zrezygnować z prowadzenia mediacji.

Podstawy prawne zastosowania procedury mediacyjnej w państwach Unii Europejskiej

Mediacja traktowana jest przez Unię Europejską jako istotny sposób regulowania sporów w całym kręgu oddziaływania europejskiej kultury legislacyjnej.

Od wielu lat problematyką mediacji zainteresowane są instytucje międzynarodowe, które zachęcają państwa członkowskie do uwzględniania w swym usta-

wodawstwie idei sprawiedliwości naprawczej i mediacji oraz poprawy pozycji pokrzywdzonego w systemie wymiaru sprawiedliwości.

Od początku lat osiemdziesiątych Rada Europy stara się znaleźć, inny od tradycyjnego, sposób reakcji na przestępstwo. Jej rekomendacje zajmują się szczególnie ofiarą przestępstwa, starając się wykazać słuszność zamiany sprawiedliwości karnej (retrybutywnej) na sprawiedliwość naprawczą (zadośćuczynieniową).

Takie postępowanie wpisuje się w uchwały Zgromadzenia Ogólnego ONZ, m.in. w Deklarację „O podstawowych zasadach sprawiedliwości dla ofiar i nadużyć władzy", w Ramową Decyzję Rady Unii Europejskiej z 15 marca 2001 r. o statusie ofiar w postępowaniu karnym oraz w następujące Rekomendacje Rady Europy:

- Rekomendacja nr R(83) 7 w sprawie udziału społeczeństwa w polityce wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych;
- Rekomendacja nr R(85) 11 w sprawie pozycji ofiary w prawie karnym materialnym i procesowym;
- Rekomendacja nr R(87) 18 w sprawie uproszczenia wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych;
- Rekomendacja nr R(87) 20 w sprawie reakcji społecznej na przestępczość nieletnich;
- Rekomendacja nr R(87) 21 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw i zapobiegania wiktymizacji;
- Rekomendacja nr R(88) 6 w sprawie reakcji społecznych na przestępstwo;
- Rekomendacja nr R(92) 16 w sprawie reguł europejskich w odniesieniu do sankcji i środków stosowanych w społeczności lokalnej;
- Rekomendacja nr R(92) 17 w sprawie zgodności w orzekaniu;
- Rekomendacja nr R(95) w sprawie zarządzania wymiarem sprawiedliwości w sprawach karnych;
- Rekomendacja nr R(99) 19 w sprawie mediacji w sprawach karnych.

Wśród tych dokumentów na szczególną uwagę zasługują Rekomendacja nr R(99) 19 i Ramowa Decyzja Rady Unii Europejskiej o statusie ofiar w postępowaniu karnym..

Podstawowym postulatem i wnioskiem Rekomendacji nr R(99) 19 jest jak najszersze propagowanie idei sprawiedliwości naprawczej oraz związana z tym szeroka edukacja społeczna. Mediacja może wpłynąć na zwiększenie świadomości, zarówno roli jednostek, jak i społeczeństwa w zapobieganiu przestępczości. W Rekomendacji zawarte są podstawowe standardy mediacji w sprawach karnych.

W Ramowej Decyzji Rady Unii Europejskiej określa się mediację jako poszukiwanie rozwiązania problemu – przed lub w trakcie postępowania karnego – wynegocjowanego między ofiarą i sprawcą przestępstwa w obecności kompetentnej osoby-mediatora. Pokrzywdzony i sprawca muszą mieć możliwość

spotkania się lub pośredniego komunikowania oraz uzgadniania między sobą odpowiedniego naprawienia szkody. W art. 2 Decyzji zawarte jest prawo ofiary do szacunku i uznania. Należy zagwarantować jej odpowiednie poszanowanie godności człowieka oraz uwzględnienie jej praw i interesów prawnych. W art. 9 Decyzja zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia ofiarom możliwości uzyskania, w trakcie postępowania karnego, decyzji o kompensacji ze strony sprawcy. Art. 10 Decyzji, zawierający zasadę mediacji penalnej w trakcie postępowania karnego, zobowiązuje państwa członkowskie do rozwijania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, które nadają się do takiego postępowania. Państwa członkowskie powinny także zapewnić, aby ugoda osiągnięta w trakcie mediacji pomiędzy ofiarą a sprawcą była brana pod uwagę przy rozstrzygnięciu w sprawie.

Zalecenia Rady Europy zawarte w Rekomendacjach stały się niepodważalnym argumentem przemawiającym za stosowaniem mediacji. Nie jest to więc ani moda, ani pomysł polskiego ustawodawcy. Mediacja jest włączeniem do polskiej praktyki instytucji uznanej i rekomendowanej w porządku prawnym, który Polska dobrowolnie zobowiązała się przestrzegać. Stanowi to przykład świadomego kształtowania polityki karnej.

Zasady zawarte w Rekomendacjach, choć często dość drobiazgowe, powinny być przestrzegane przez ustawodawstwa państw członkowskich jako źródło informacji i inspiracji przy rozwijaniu krajowych systemów mediacji w sprawach karnych. Państwom członkowskim pozostawia się oczywiście znaczny margines swobodnego uznania, aby mediacja przystawała do tradycji prawnej w każdym z nich.

Polska, jako państwo Unii Europejskiej, powinna uwzględniać zalecenia i rekomendacje unijne, a także włączyć wynikające z tych dokumentów zalecenia do polskiego systemu prawa karnego.

Mediacja w polskim postępowaniu karnym

Zainteresowanie problematyką sprawiedliwości naprawczej i mediacji w Polsce zaczęło się na początku lat 90-tych XX wieku, a po kilku latach teoretycznej dyskusji i zapoczątkowaniu działań praktycznych, mediacja została tytułem eksperymentu wprowadzona do postępowania o czyny karalne nieletnich. Prace nad wprowadzeniem mediacji prowadziły organizacje pozarządowe. Eksperymentalny projekt mediacji w sprawach nieletnich prowadzony był w latach 1996–1999. Wstępne pozytywne wyniki eksperymentu przyczyniły się do wprowadzenia instytucji mediacji do znowelizowanej ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich. Nie przeprowadzono natomiast pilotażowego programu dotyczącego postępowania mediacyjnego ze sprawcą młodocianym i dorosłym.

Instytucję mediacji do polskiego prawa karnego wprowadzono nowymi kodyfikacjami karnymi z 1997 r., które zaczęły obowiązywać z dniem 1 września 1998 r. Początkowo mediację można było prowadzić tylko w toku postępowania przygotowawczego oraz w postępowaniu sądowym – przy wstępnej kontroli oskarżenia. Takie uregulowanie prawne powodowało, że mediację można było stosować w ograniczonym zakresie. Ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 17, poz. 155) mediacja została wprowadzona do części ogólnej k.p.k., jako przepisy art. 23a. **Zmiana ta skutkowała wprowadzeniem mediacji na każdym etapie postępowania sądowego.** Zmiana istotna w postępowaniu przygotowawczym dotyczyła niezaliczania okresu postępowania mediacyjnego do czasu trwania śledztwa, czy dochodzenia.

Wiele względów przemawia za tym, aby postępowanie przygotowawcze było głównym etapem procesu karnego, w czasie którego wykorzystuje się w praktyce instytucję mediacji. Właśnie na tym etapie można najwcześniej osiągnąć pozytywne skutki mediacji zakończonej ugodą między skonfliktowanymi stronami, znacznie ułatwiającą uproszczenie i skrócenie biegu procesu karnego. Nie bez znaczenia jest również to, że funkcjonariusz policji czy prokurator, działający w postępowaniu przygotowawczym ma łatwiejsze niż sąd możliwości skomunikowania się ze stronami procesu.

Podstawy prawne mediacji w polskim prawie karnym

Postępowanie mediacyjne między sprawcą a pokrzywdzonym obecnie prowadzone jest:

- **w sprawach z oskarżenia publicznego,** na podstawie postanowienia prokuratora, sądu lub organu Policji, z inicjatywy organu procesowego, stron/y albo za zgodą stron – art. 23a k.p.k., art. 339 § 4 k.p.k., art. 325 i § 2 k.p.k.;
- **w sprawach z oskarżenia prywatnego,** na podstawie postanowienia sądu, na wniosek lub za zgodą stron, zamiast posiedzenia pojednawczego – art. 489 § 2 k.p.k.,
- **w sprawach dotyczących wykonania bezwzględnej kary pozbawienia wolności,** na podstawie postanowienia sądu penitencjarnego, na wniosek przedstawiciela administracji zakładu karnego, sądowego kuratora zawodowego, zgodnie z wnioskiem skazanego lub pokrzywdzonego albo z urzędu – art. 162 § 1 k.k.w., przepisy art. 23a k.p.k. stosuje się odpowiednio (art. 1 § 2 k.k.w.);
- **koszty postępowania mediacyjnego** ponosi Skarb Państwa – art. 618 § 1 pkt 8 k.p.k. w zw. z art. 619 § 2 k.p.k.;

Warunki, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia mediacji, sposób ich powoływania i odwoływania, zakres i warunki udostępniania akt oraz sposób i tryb postępowania mediacyjnego, wynagrodzenie za postępowanie mediacyjne, określają:

1. w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego w postępowaniu karnym: **Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz. U. Nr 108, poz. 1020 z późn. zm.);**
2. wysokość ryczałtu dla instytucji lub osoby przeprowadzającej postępowanie mediacyjne: **§ 4 w zw. z § 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (Dz.U. Nr 108, poz. 1026 z późn. zm.)** – obecnie jest to kwota 120 zł. za postępowanie mediacyjne oraz 20 zł ryczałtu za doręczenia.

Postępowanie mediacyjne może doprowadzić do zawarcia między stronami ugody lub nawet pojednania. Nie powinno trwać dłużej niż jeden miesiąc. Czas trwania postępowania mediacyjnego określa postanowienie o skierowaniu sprawy do mediacji. Jeżeli postępowanie mediacyjne nie zostało ukończone w terminie określonym, mediator niezwłocznie sporządza i przedstawia organowi, który skierował sprawę na drogę postępowania mediacyjnego, sprawozdanie przedstawiające przyczyny bezskutecznego upływu terminu. W uzasadnionych przypadkach, termin może być przedłużony przez kierującego sprawę do mediacji (na wniosek mediatora), na czas niezbędny do zakończenia postępowania mediacyjnego.

Okresu postępowania mediacyjnego nie wlicza się do czasu trwania postępowania przygotowawczego.

Kierowanie spraw do mediacji w postępowaniu karnym

Sprawy zagrożone karą lub środkiem karnym w ustawie, z własnej inicjatywy, z inicjatywy stron/y lub na ich/jej wniosek, może do mediacji kierować:

- **Prokurator** – na etapie postępowania przygotowawczego;
- **Policja** – na etapie postępowania przygotowawczego;
- **Sąd** – w toku całego postępowania sądowego aż do wydania orzeczenia kończącego w sprawie;
- **Sąd** – zamiast posiedzenia pojednawczego w sprawach z oskarżenia prywatnego (na wniosek lub za zgodą stron, wyłączone jest działanie sądu z urzędu);
- **Sąd penitencjarny (lub Dyrektor zakładu karnego)** – na każdym etapie odbywania bezwzględnej kary pozbawienia wolności, niezależnie od wysokości orzeczonej kary;
- **Sąd wykonujący prawomocnie orzeczone kary lub środki karne** – w toku postępowania wykonawczego (na podstawie art. 1 § 2 k.k.w. w zw. z art. 23a k.p.k.).

Wspomniana już Rekomendacja Rady Europy nr R(99) 19 wskazuje ***kryteria, jakimi należy się kierować przy doborze spraw do mediacji.*** *Są to:*

- **zdolność i przewidywalna gotowość stron do mediacji** – w praktyce może zdarzyć się, że postępowanie w sprawach o drobne czyny jest umarzane bez żadnego skutku. Nie można jednak wykluczyć, że wśród tych tzw. błahych spraw mamy do czynienia z bardzo poważnym konfliktem, wymagającym rozwiązania. Z tego względu wskazane jest, aby strony wiedziały o możliwości mediacji. Okoliczność ta ma istotne znaczenie w sytuacji przejścia do kompetencji sądów spraw o wykroczenia. Należy pamiętać, że obecne przepisy nie przewidują stosowania mediacji przy wykroczeniach;
- ***nie jest konieczne przyznanie się sprawcy do winy*** – Rekomendacja wymienia przyznanie sprawcy co do faktów związanych z czynem karalnym lub przestępstwem;
- ***strony wyrażają dobrowolną zgodę na postępowanie mediacyjne*** – aby wyrazić taką zgodę strony muszą wiedzieć, na co się zgadzają. Dlatego niezbędne jest aby otrzymały od mediatora odpowiednie wyjaśnienia. Mediator odbiera także od stron zgodę na mediację. Informacji o mediacji mogą udzielać również funkcjonariusze policji, prokuratorzy, sędziowie, przed którymi strona może wyrazić zgodę na mediację;
- ***w mediacji mogą uczestniczyć*** tylko „***osoby***, które są władne podejmować samodzielne decyzje oraz są odpowiedzialne za realizację zawartych porozumień" – mediacja nie jest możliwa, jeżeli jedna ze stron nie jest w stanie zrozumieć jej sensu, np. z powodu zaburzeń osobowościowych czy z powodu uzależnienia od alkoholu czy narkotyków.

Mediacja jest szczególnie korzystną formą regulacji konfliktów w tych wszystkich przypadkach, w których strony pozostają ze sobą w stałych i bliskich kontaktach (sprawy rodzinne, sąsiedzkie itd.), gdy zdarzenie ma charakter jednostkowy, przypadkowy, a konflikt między stronami występuje od niedawna lub sprawa dotyczy przestępstw drobnych.

Przy kierowaniu spraw na drogę postępowania mediacyjnego, konieczne jest przeprowadzenie przez kierującego selekcji i sprawdzenie, czy konkretna sprawa nadaje się do takiego postępowania. Chodzi również o to, aby nie doszło do skierowania sprawy na drogę postępowania mediacyjnego w sytuacji oczywistego braku podstaw faktycznych oskarżenia, gdy zebrane dowody w sposób oczywisty nie uzasadniają postawienia danej osoby w stan oskarżenia. Organ kierujący sprawę do postępowania mediacyjnego powinien być przekonany, że zachodzi potrzeba podjęcia pozytywnej decyzji w tym zakresie.

Główne przesłanki kwalifikujące sprawę do postępowania mediacyjnego:

- ujawniony pokrzywdzony – bez niego mediacja nie mogłaby się odbyć.

Mediacji nie prowadzi się w przypadku przestępstw bez ofiar;

- miejsce zamieszkania stron – miejsce siedziby sądu lub niewielka od niego odległość, zapewniająca dobrą komunikację. Chodzi o jak najdogodniejsze warunki dla stron do stawienia się na mediację;
- ewentualna karalność oskarżonego (podejrzanego) – do mediacji nie powinny trafiać sprawy mafijne, dotyczące zorganizowanej przestępczości, gdy sprawca był wielokrotnie karany (w szczególności za przestępstwo, popełnienie którego mu się zarzuca);
- właściwości charakteryzujące osobę sprawcy – do mediacji nie powinny trafiać sprawy, z których wynika, że oskarżony jest bardzo zdemoralizowany, wykazuje znaczne nasilenie agresji, odznacza się niskim poziomem empatii, jest bardzo prymitywny, kieruje się w postępowaniu zasadami „drugiego życia";
- właściwości charakteryzujące osobę pokrzywdzonego – do mediacji nie powinny trafiać sprawy, z których wynika, że pokrzywdzony ma postawę nadmiernie roszczeniową, nietolerancji, jest nieskłonny do kompromisu, wrogo nastawiony do sprawcy;
- stan zdrowia psychicznego stron – do mediacji nie powinny trafiać sprawy, w których strony są chore psychicznie, upośledzone, o głęboko zaburzonej strukturze osobowości. W posiedzeniu mediacyjnym strony powinny działać osobiście, mieć pełną świadomość czynności tam przedsiębranych. Nie wyklucza to oczywiście możliwości obecności obrońcy lub pełnomocnika, gdy strona sobie tego życzy, a druga strona nie wyraża sprzeciwu – ale jedynie z ewentualnym głosem doradczym;
- strony nie powinny być pozbawione wolności, w tej (oskarżony) lub innej (oskarżony lub pokrzywdzony) sprawie – rodzi to techniczne problemy w przeprowadzeniu mediacji (z oczywistych względów nie dotyczy to mediacji stosowanej w trybie art. 162 § 1 k.k.w.);
- wielość osób oskarżonych i pokrzywdzonych, zarzucanych czynów – do mediacji nie powinny trafiać sprawy z dużą ilością oskarżonych, pokrzywdzonych, czynów. Rodzi to przede wszystkim problemy techniczne z prowadzeniem postępowania przez mediatora;
- przestępstwo ma charakter jednostkowy, przypadkowy;
- istnienie stosunku łączącego strony – rodzinny, sąsiedzki, koleżeński itp.;
- sprawy, których podłożem są konflikty międzyludzkie, zwłaszcza w małych, zamkniętych społecznościach (z wyłączeniem sytuacji bardzo drastycznych);
- charakter konfliktu między stronami – konflikt, będący często podłożem przestępstwa może trwać krótko lub od wielu lat. W sprawach, gdzie taki konflikt trwa wiele lat, „od pokoleń", praktyka pokazała, że istnieje niewielka szansa, aby postępowanie mediacyjne przyniosło pozytywny skutek (czasami jest to jedyna droga do rozwiązania takiego konfliktu stron czy dojścia do porozumienia);
- kwalifikacja prawna czynu zarzucanego oskarżonemu – w zasadzie nie ma żadnego ograniczenia, co do kwalifikacji prawnej czynu. Praktyka pokazała,

że najlepsze efekty mediacyjne występują w sprawach: bójki, pobicia (art. 158 k.k.), uszkodzenie ciała (art. 157 k.k.), groźby karalne (art. 190 k.k.), zmuszanie do określonego zachowania się (art. 191 k.k.), przestępstwa przeciwko mieniu (art. 278 k.k., art. 279 k.k., art. 284 k.k., art. 286 k.k., art. 288 k.k.), zniesławienie (art. 212 k.k.), zniewagę (art. 216 k.k.), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.), znęcanie (art. 207 k.k.). Nie oznacza to jednak, że do mediacji nie należy kierować spraw, w których oskarżonemu zarzuca się popełnienie czynu zakwalifikowanego z innej podstawy k.k. Nie można wykluczyć, że postępowanie mediacyjne właśnie w tych sprawach przyniesie świetne efekty. Przykładem może być jedna ze spraw, w której oskarżonemu zarzucono popełnienie przestępstwa z art. 280 § 1 k.k. Po pomyślnie przeprowadzonej mediacji i zadośćuczynieniu pokrzywdzonemu, sąd w orzeczeniu przyjął wypadek mniejszej wagi, zmienił kwalifikację prawną czynu na art. 283 k.k.;

- okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości – fakt, że oskarżony przyznaje się, bądź nie, do popełnienia zarzucanego mu przestępstwa, nie ma znaczenia dla postępowania mediacyjnego.

Wszystkie te przesłanki współdziałają ze sobą i w miarę możliwości należy je traktować łącznie (podane przesłanki są jedynie przykładami). Kierujący sprawę na drogę postępowania mediacyjnego może wziąć pod uwagę okoliczności występujące w konkretnej sprawie, nie wymienione wyżej. Bardzo wiele zależy od intuicji osoby kierującej sprawę do mediacji, jej doświadczenia życiowego i zawodowego (a także od jej przekonania do samej instytucji mediacji). To, czy dana sprawa nadaje się do skierowania do postępowania mediacyjnego zależy nie tylko od okoliczności czynu przestępczego, ale w dużym stopniu od sytuacji, w jakiej znajdują się strony konfliktu karnego oraz od ich postaw.

Postanowienie o skierowaniu sprawy karnej do postępowania mediacyjnego

W postanowieniu o skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego- sąd, a w postępowaniu przygotowawczym- prokurator lub inny uprawniony organ, powołuje do prowadzenia postępowania mediacyjnego w konkretnej sprawie instytucję lub osobę godną zaufania spośród wpisanych do wykazu (prowadzonego przez Prezesa Sądu Okręgowego).

W postanowieniu wskazuje w szczególności:

1. nazwę instytucji lub imię i nazwisko mediatora wyznaczonego do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego;
2. dane osobowe oskarżonego (podejrzanego) i pokrzywdzonego (adres, teleforny, e-mail);
3. określenie czynu zarzucanego oskarżonemu (podejrzanemu) wraz z podaniem jego kwalifikacji prawnej;

4. zakres i sposób udostępnienia akt w danej sprawie;
5. termin zakończenia postępowania mediacyjnego, z uwzględnieniem art. 23a § 2 k.p.k.

Kierujący sprawę do postępowania mediacyjnego udostępnia mediatorowi informacje z akt sprawy w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia tego postępowania. W uzasadnionych przypadkach, na wniosek mediatora – jeżeli uzna to za niezbędne – może również udostępnić materiał dowodowy zawarty w aktach sprawy w części dotyczącej oskarżonego (podejrzanego), pokrzywdzonego i przestępstwa, których postępowanie mediacyjne dotyczy.

Nie udostępnia się mediatorowi materiałów objętych tajemnicą państwową, służbową lub związaną z wykonywaniem zawodu lub funkcji, materiałów dotyczących stanu zdrowia oskarżonego (podejrzanego), opinii o nim, danych o jego karalności oraz pozwalających na ustalenie tożsamości świadka przesłuchiwanego w trybie art. 184 k.p.k. i takich, których ujawnienie pokrzywdzonemu mogłoby mieć wpływ na odpowiedzialność karną innych oskarżonych (podejrzanych) w tej sprawie, a nie uczestniczących w postępowaniu mediacyjnym.

Udostępnienie akt mediatorowi może nastąpić tylko w obecności upoważnionego pracownika organu prowadzącego postępowanie karne. W uzasadnionych przypadkach organ ten może zarządzić wydanie mediatorowi kserokopii dokumentów z akt sprawy lub zezwolić na sporządzenie odpisów w zakresie danych osobowych stron, czynu zarzucanego oskarżonemu (podejrzanemu), niezbędnym dla przeprowadzenia postępowania mediacyjnego. W takim przypadku mediator przechowuje odpisy i kserokopie oraz notatki z akt sprawy w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z nimi osobom postronnym i zwraca je organowi postępowania karnego wraz ze sprawozdaniem z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego. O obowiązku zwrotu odpisów, kserokopii i notatek organ kierujący sprawę do postępowania mediacyjnego informuje mediatora. Ugoda zawarta przed mediatorem stanowi załącznik do sprawozdania.

Mediacja a orzeczenie kończące postępowanie karne

Ugoda pozasądowa i pojednanie stron może wpłynąć na rodzaj i wysokość orzeczonej kary lub środka karnego, zgodnie z art. 53 § 3 k.k., art. 56 k.k., art. 59 k.k., art. 60 § 2 pkt. 1 i 2 k.k., art. 66 § 3 k.k., art. 69 § 2 k.k., a także na sposób rozpoznania sprawy w myśl art. 335 k.p.k., art. 387 k.p.k.

Pozytywne wyniki mediacji mogą mieć znaczenie przy orzekaniu o obowiązkach probacyjnych oskarżonego, związanych z warunkowym umorzeniem postępowania karnego oraz warunkowym zawieszeniem wykonania kary, a także przy zastosowaniu wobec sprawcy środka karnego w postaci nałożenia obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody. Ugoda stron, zawarta w wyniku postępowania mediacyjnego, może zawierać rozłożenie w czasie

obowiązku świadczenia na rzecz pokrzywdzonego, które następnie powtórzone w treści orzeczenia sądowego kończącego postępowanie karne, uzyskują odpowiednie zabezpieczenie ich wykonania przez sprawcę przestępstwa. Sąd powinien przejąć zawarte w ugodzie mediacyjnej stron zobowiązania oskarżonego, uwzględniając w swoim orzeczeniu fakt oraz treść takiej ugody. Oczywiście sąd nie jest związany w sposób formalny treścią ugody, w treści orzeczenia może np. dodać inne obowiązki. W praktyce jednak należy zmierzać do honorowania zasadniczych wyników porozumienia między stronami, osiągniętego w postępowaniu mediacyjnym, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie istotne względy prawne czy społeczne, co zapewnia przedmiotowość stron w procesie.

Pozytywny wynik mediacji powinien wpłynąć na decyzję, jaką w sprawie podejmie organ procesowy, ale nigdy nie przesądza o tym, jakie rozwiązanie w orzeczeniu sąd przyjmie. Skutkiem pozytywnie zakończonej mediacji może być m.in.:

- warunkowe umorzenie postępowania karnego,
- bezwarunkowe umorzenie postępowania karnego (przy przyjęciu znikomej społecznej szkodliwości czynu, cofnięcie wniosku o ściganie),
- powtórzenie w orzeczeniu sądu warunków ustalonych między stronami w postępowaniu mediacyjnym (np.: warunki naprawienia szkody, zadośćuczynienia, określonego zachowania się oskarżonego, podjęcia lub kontynuowania leczenia odwykowego przez oskarżonego, nałożenie świadczenia pieniężnego na cel społeczny, przeproszenia pokrzywdzonego),
- skazania bez przeprowadzenia rozprawy.

Brak zgody stron/y na udział w mediacji nie pociąga żadnych negatywnych skutków. Strona ma prawo do niewyrażenia zgody na udział w mediacji oraz wycofania zgody na mediację na każdym etapie postępowania mediacyjnego. **Uczestnictwo w mediacji nie może być wykorzystane przez organ prowadzący postępowanie karne, jako dowód przyznania się do winy.** Sprawozdanie z mediacji nigdy nie dostarcza dowodów w sprawie, nie stanowi źródła dowodowego dla prokuratora czy sądu.

Oskarżony, który pojednał się z pokrzywdzonym, na drodze postępowania mediacyjnego, naprawił szkodę, zadośćuczynił, ma szansę na złagodzenie kary. Należy podkreślić, że ma szansę, nie pewność, gdyż ostateczna decyzja w sprawie należy do organu procesowego, który biorąc pod uwagę wynik mediacji, nie jest ograniczony w wyborze rodzaju i wysokości kary.

Charakter ugody mediacyjnej

Należy pamiętać, że ugoda zawarta między stronami w postępowaniu mediacyjnym nie ma charakteru cywilnoprawnego, a więc nie rodzi skutków cywilnoprawnych. Dlatego nie może stać się tytułem egzekucyjnym. W prak-

tyce oznacza to konieczność powtórzenia w treści orzeczenia sądu kończącego postępowanie, warunków ustalonych w toku mediacji (np. na podstawie art. 67 § 3 k.k. czy art. 72 k.k.).

W postępowaniu prywatnoskargowym, rozwiązaniem może być przekształcenie ugody mediacyjnej w ugodę sądową poprzez powtórzenie jej treści przed sądem. Umorzenie postępowania wskutek pojednania stron w postępowaniu mediacyjnym, bez stworzenia oskarżycielowi prywatnemu możliwości wyegzekwowania warunków ugody, byłoby przedwczesne.

Mediacja po wyroku

Kodeks karny wykonawczy wyraźnie wskazuje mediację po wyroku w przypadku rozważania warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego (art. 162 § 1 k.k.w.). W tej sytuacji mediacja może stanowić przygotowanie więźnia do życia na wolności, umożliwić przyjęcie przez sprawcę odpowiedzialności za złamanie prawa, a ponadto chroni pokrzywdzonego przed wtórną wiktymizacją.

W przypadku orzeczenia wobec sprawcy kar nieizolacyjnych, jeżeli skazany chce zadośćuczynić, pojednać się z pokrzywdzonym i ten wyrazi na to zgodę, strony mogą udać się same do ośrodka mediacyjnego. Powinny być jednak poinformowane o takiej możliwości przez organ wykonujący karę lub środek karny, np. w czasie posiedzenia w przedmiocie zarządzenia wykonania kary.

W k.k.w. brak wyraźnego przepisu dotyczącego tych kwestii. Nie powinno to jednak wyłączać możliwości stosowania wykorzystania tej ogólnoprocesowej instytucji także i w innych etapach wykonywania prawomocnie orzeczonej kary czy środka karnego. W postępowaniu wykonawczym brak szczegółowego rozwiązania proceduralnego trybu stosowania mediacji. Wydaje się, że w takim przypadku rozwiązanie można znaleźć sięgając- zgodnie z art. 1 § 2 k.k.w. do odpowiedniego stosowania art. 23a k.p.k. Mediacja mogłaby znaleźć zastosowanie w sytuacji podejmowania przez sąd decyzji np. w przedmiocie: zarządzenia wykonania kary (art. 75 § 2 k.k.), podjęcia postępowania warunkowo umorzonego (art. 68 § 2 k.k.), odroczenia wykonania kary (art. 151 k.k.w.), prośby o ułaskawienie, czy w szczególności zastosowania przez sąd wobec skazanego dobrodziejstwa z art. 152 k.k.w.

Mediacja w toku postępowania wykonawczego może stanowić pomoc w oddziaływaniu na prawidłowy przebieg resocjalizacji skazanego. Pozwoli ustalić i dać szansę sprawcy na zadośćuczynienie pokrzywdzonemu, ułatwi i wzmocni funkcję kontrolną wykonania wyroku w stosunku do skazanego na kary nieizolacyjne.

Znaczenie i cele mediacji

Sprawiedliwość naprawcza i mediacja może przynieść różnorodne korzyści dla pokrzywdzonego, sprawcy oraz społeczeństwa i wymiaru sprawiedliwości.

Znaczenie mediacji dla pokrzywdzonego

I. **Pokrzywdzony**

- jest podmiotem konfliktu, gospodarzem postępowania oraz partnerem w rozmowie;
- bierze sprawy „we własne ręce";
- czuje się szanowany i nikt nie narusza poczucia jego godności;
- jego godność, jako uczestnika mediacji zostaje uszanowana przez dobre słuchanie (nazywane aktywnym słuchaniem);
- wie najlepiej, jak powinien być rozwiązany jego problem;
- może: rozmawiać o konflikcie,
  uzyskać ważne dla niego informacje o pobudkach, jakimi kierował się sprawca, poznać motywy postępowania sprawcy,
  zrozumieć, dlaczego został wybrany na przedmiot ataku przestępczego,
  odreagować emocje wywołane przestępstwem,
  wyrazić swój gniew spowodowany przestępstwem,
  uświadomić sprawcy szkodę i rozmiar krzywdy, którą wyrządził przestępstwem,
  poczuć moralną i psychiczną satysfakcję z aktywnego udziału w procesie,
  pozbyć się obaw i lęku przed przestępcą i przestępczością w przyszłości,
  przedstawić swoje wyobrażenie o zadośćuczynieniu,
  decydować o satysfakcjonującej go formie zadośćuczynienia,
  uzyskać zadośćuczynienie materialne i moralne;
- czuje się zauważony, bierze udział w sprawie, ktoś zajmuje się jego krzywdą w stosunkowo krótkim czasie po przestępstwie;
- jest chroniony przed wtórną wiktymizacją.

II. Ponadto **mediacja** zapewnia:

- bezpieczne miejsce, które sprzyja dobrej atmosferze rozmów;
- warunki do odreagowania emocji;
- warunki do prowadzenia ze sprawcą negocjacji na temat zadośćuczynienia;
- możliwość szybkiego uzyskania przez pokrzywdzonego naprawienia szkody lub satysfakcjonującego go zadośćuczynienia, bez potrzeby podejmowania dodatkowych kroków;
- zanikanie anonimowości pokrzywdzonego;
- upodmiotowienie pokrzywdzonego;
- wzmocnienie roli pokrzywdzonego w procesie karnym.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że pokrzywdzonym nie zależy jedynie na ukaraniu sprawcy, ale przede wszystkim na uzyskaniu zadośćuczynienia za doznane krzywdy. Zdarza się, że ofiara chce, aby sprawca wykonał jako zadośćuczynienie, pracę społecznie użyteczną lub spełnił określone świadczenie

na cel społeczny. Bywa, że chce usłyszeć jedynie od sprawcy słowo: „przepraszam”.

Znaczenie mediacji dla sprawcy przestępstwa

I. **Sprawca** poprzez proces mediacyjny:

- powinien uświadomić sobie, że wyrządził zło i krzywdę konkretnej osobie, które wymagają zadośćuczynienia;
- uzyskuje możliwość: pełniejszego zrozumienia konsekwencji swego czynu
  wyrażenia żalu z powodu wyrządzonej krzywdy oraz skruchy przeproszenia pokrzywdzonego,
  przedstawienia pokrzywdzonemu motywów działania,
  zrozumienia konieczności naprawienia skutków przestępstwa,
  wyrażenia gotowości zadośćuczynienia moralnego i materialnego,
  zawarcia dobrowolnej ugody z pokrzywdzonym,
  naprawienia szkody lub zadośćuczynienia,
  uczestniczenia w próbie pogodzenia (pojednania) lub pogodzeniu (pojednaniu) z ofiarą;
- w wyniku negocjacji z pokrzywdzonym oraz naprawienia szkody czy zadośćuczynienia, może mieć szansę uniknięcia orzeczenia przez sąd surowszego rodzaju kary, a tym samym uniknięcia stygmatyzacji, orzeczenia kary w niższej wysokości, zastosowania dobrodziejstwa warunkowego umorzenia postępowania karnego lub bezwarunkowego umorzenia, skorzystania ze skróconej formy postępowania;
- otrzymuje szansę powrotu do normalnego życia.

Należy pamiętać, że **ideą mediacji** jest to, że oskarżony i pokrzywdzony mają sami dojść do porozumienia, w obecności mediatora, ustalić, w jaki sposób sprawca dokona zadośćuczynienia. Forma zadośćuczynienia nie jest sprawcy narzucona przez organ procesowy czy mediatora. Jest ona wynikiem negocjacji, wypracowanego stanowiska stron. Mediacja stwarza szansę, że strony konfliktu karnego mają poczucie, że konflikt, który istniał między nimi, został rozwiązany i że jest to rozwiązanie satysfakcjonujące i sprawiedliwe. Dotychczasowe doświadczenia wykazały, że strony chętnie korzystają z zaoferowanego im postępowania mediacyjnego.

Znaczenie mediacji dla społeczeństwa

Proces mediacji nawiązuje do codziennych sytuacji, w których łagodzenie różnych konfliktów następuje poza formalnym procesem sądowym. Mediacja wykorzystuje bowiem zdolność ludzi do różnorodnych sposobów działania za-

pobiegającego zaostrzeniu konfliktów. Wpływa też na świadomość możliwości współtworzenia pokoju społecznego. Mediacja:

- umożliwia podmiotowe uczestnictwo obywateli w procesie sądowym;
- jest sposobem na przywrócenie zburzonego przestępstwem zaufania w stosunkach społecznych;
- stwarza szansę na wygaszenie konfliktu pomiędzy sprawcą i ofiarą przestępstwa, co przenosi się na wygaszanie konfliktów w społeczeństwie (jeżeli konflikty takie trwają i narastają w skali mikro i w skali makro, to społeczeństwo staje się mało spójne, skłócone i niesolidarne);
- umożliwia oszczędności finansowe w budżecie państwa;
- umożliwia zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie, dzięki większej szansie na prawidłową resocjalizację sprawców, a przez to ograniczenie liczby recydywistów;
- w szerszym wymiarze może prowadzić do poprawy komunikacji społecznej;
- może prowadzić do zwiększenia tolerancji ludzi wobec siebie;
- zapewnia edukację prawną społeczeństwa;
- umożliwia zmianę postawy społeczeństwa z represyjnej polityki karnej w kierunku polityki reedukacyjno-rekompensacyjnej;
- sprzyja uaktywnianiu społeczeństwa i jego włączaniu w działania profilaktyczno-resocjalizacyjne.

Znaczenie mediacji dla wymiaru sprawiedliwości

Stosowanie mediacji, w dłuższej perspektywie czasu, może przynieść wymiarowi sprawiedliwości korzyści (w szczególności pragmatyczne):

- może: pozwolić na przezwyciężenie kryzysu wymiaru sprawiedliwości, uprościć go,
  prowadzić do odciążenia systemu od zajmowania się mniej poważnymi przestępstwami, dzięki czemu koncentruje się on na przestępstwach uznawanych za najgroźniejsze,
  wpłynąć na ograniczenia znaczenia procedur dowodowych,
  zmniejszyć liczbę spraw cywilnych związanych z odszkodowaniem za szkody wyrządzone przestępstwem,
  spowodować skrócenie czasu rozpoznania spraw karnych,
  zmniejszyć koszty rozpoznania spraw oraz funkcjonowania systemu wymiaru sprawiedliwości;
- pozwala, w niektórych przypadkach, na rezygnację z tradycyjnych sposobów reakcji prawnokarnej, a w szczególności z kary pozbawienia wolności, co z jednej strony może zmniejszyć koszty, z drugiej – może doprowadzić do ograniczenia przestępczości;
- sprzyja wzrostowi zaufania społeczeństwa do wymiaru sprawiedliwości.

Zakończenie

W większości krajów dochodzi się do słusznego przekonania, że dla załatwiania sporów, sąd powinien być ostatecznością. Coraz więcej ludzi przekonuje się, że rozwiązanie konfliktów międzyludzkich, problemów i sporów powinno się odbywać drogą negocjacji, kompromisu, szukania porozumienia, konsensusu. I chociaż nie wszyscy akceptują taki sposób rozwiązania konfliktów, zwłaszcza w dziedzinie prawa karnego, to jednak idee konsensualnego załatwiania sporów, których podłożem jest przestępstwo, zyskują coraz więcej zwolenników. Mediacja sprzyja możliwości rozwijania elementów humanizacji i racjonalizacji w stosowaniu przepisów prawa karnego w praktyce organów wymiaru sprawiedliwości.

Praktyka dowodzi, że konsensus stron, o ile stanowi rezultat dobrowolnej i opartej na normach etycznych ugody, daje zwykle większe gwarancje dla usunięcia na trwałe konfliktu stron niż wyrok sądu. Zwiększa też szansę podporządkowania się przyjętym uzgodnieniom, bez potrzeby angażowania aparatu egzekucyjnego. Z badań przeprowadzonych wśród pokrzywdzonych wynika, że są oni bardziej zainteresowani uzyskaniem określonego zadośćuczynienia (materialnego, psychologicznego, moralnego) niż ukaraniem sprawcy.

Nie można rozwiązać problemu efektywnego i wydajnego funkcjonowania systemów społecznych za pomocą środków czysto technicznych, doskonaląc jedynie dyrektywy i strategie instrumentalnego oddziaływania, a nie rozwiązując problemu społecznej akceptacji tego systemu. Z drugiej strony należy unikać dogmatycznych uogólnień, że oparty na wyroku proces sądowy jest zawsze i w każdych okolicznościach gorszą od ugody mediacyjnej formą rozstrzygania ich spraw. W konkretnym przypadku może się okazać, ze proces sądowy jest bardziej racjonalną formą rozstrzygania sporów stron.

Mediacja przyspiesza rozpoznanie sprawy karnej, jednakże przyspieszenie biegu postępowania nie może się odbywać kosztem interesów procesowych stron. Ważną dyrektywą interpretacyjną jest pierwszeństwo gwarancji interesów procesowych stron przed wymaganiami zasady szybkości postępowania.

Mediacja, jako ewentualna alternatywa systemu wymiaru sprawiedliwości posiada szereg zalet lecz nie jest także wolna od wad. W literaturze przytacza się wyniki badań empirycznych, świadczące zarówno za, jak i przeciwko szerszej realizacji idei mediacji. Wyniki te wyraźnie wskazują, że programy mediacyjne nie mogą być alternatywą systemu wymiaru sprawiedliwości, ale na pewno są instytucją go wspierającą, dysponującą odmiennymi procedurami, nie skrępowaną wymogami procesu karnego.

Mediacja może stać się odpowiedzią na problem przestępczości, wciąż narastający problem brutalności społeczeństwa w połączeniu z osłabieniem wartości, nieufności i obojętności wobec instytucji.

Po pokonaniu przeszkód w postaci niechęci, po odpowiednim spopularyzowaniu, mediacja na trwałe trafi do polskiego wymiaru sprawiedliwości.

W tym celu należy wzbudzić zaufanie do nowej instytucji, poszerzyć informację o niej, w szczególności o korzyści, jakie może przynieść. Jest to nowe spojrzenie na filozofię karania, uwzględniające sprawiedliwość naprawczą. Należy także zmienić i uzupełnić przepisy dotyczące postępowania mediacyjnego tak, aby w szerszym zakresie można było skorzystać z mediacji.

Choć mediacja nie jest jeszcze zakorzeniona w polskim systemie prawnym, zaczyna zyskiwać akceptację środowisk prawniczych i społeczeństwa. Punktem wyjścia dla mediacji są potrzeby pokrzywdzonego, zadośćuczynienie wyrządzonej szkodzie oraz krzywdzie. Stwarza szansę naprawy tego, co da się naprawić w stosunkach między stronami w takim stopniu, który jest korzystny dla obu stron konfliktu karnego.

Bibliografia:

1. Teoria i praktyka pojednania ofiary ze sprawcą, PATRONAT 1995 r.;
2. Roger Fisher, Wiliam Ury – Dochodząc do Tak, PWE 1990 r.;
3. Wiliam Ury – Odchodząc od Nie, PWE 1998 r.;
4. Mediacja – nieletni przestępcy i ich ofiary, Oficyna Naukowa, IWS 1999 r.;
5. Ewa Bieńkowska – Poradnik Mediatora, ZPP 1999 r.;
6. Probacyjne środki polityki karnej – stan i perspektywy, Senat RP 2001 r.;
7. B. Czarnecka-Dzialuk, D. Wójcik – Mediacja w sprawach nieletnich w świetle teorii i badań, Wyd. Typografika 2001 r.;
8. Kodeks Etyki Mediatora, PCM 2003 r.;
9. kwartalnik PCM „Mediator” (od 1996 r.).

L.dz. .....
RSD .....
..... Ds. .....

POSTANOWIENIE
o przekazaniu sprawy do postępowania mediacyjnego

Dnia .....

.....
(imię, nazwisko i stanowisko)

z Komisariatu ..... Policji w .....

w sprawie przeciwko .....

podejrzanemu o przestępstwo z art. .....
w przedmiocie skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego
na podstawie art. 325 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 23a § 1 i 2 k.p.k.

postanowił

1. Przekazać sprawę do mediatora ..... w celu przeprowadzenia
(imię i nazwisko mediatora)
postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym .....
(imię i nazwisko)
i podejrzanym .....
(imię i nazwisko)
2. Podejrzany (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
3. Pokrzywdzony (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
4. Podejrzanemu zarzuca się popełnienie przestępstwa z art. ..... k.k., polegającego na tym, że (opis czynu z postanowienia o przedstawieniu zarzutów);
5. Akta sprawy sygn. ..... udostępnione są mediatorowi w Sekretariacie Komisariatu ..... Policji w ..... (pokój nr .....) w godzinach ..... w obecności upoważnionego pracownika Sekretariatu w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego[1];
6. Termin zakończenia postępowania mediacyjnego określa się[2] .....

(podpis funkcjonariusza Policji)

Zarządzenie:

1. Odpis postanowienia doręczyć mediatorowi (imię i nazwisko) lub ośrodkowi mediacyjnemu;
2. O treści postanowienia powiadomić pokrzywdzonego (imię i nazwisko) i podejrzanego (imię i nazwisko).

[1] dane osobowe pokrzywdzonego i podejrzanego, określenie czynu zarzucanego oskarżonemu, kwalifikacja prawna i niezbędne dla postępowania mediacyjnego okoliczności popełnienia czynu
[2] nie dłużej niż jeden miesiąc

Sygn. akt .....

POSTANOWIENIE
o przekazaniu sprawy do postępowania mediacyjnego

Dnia .....

.....
(imię, nazwisko i stanowisko)

Prokuratury Rejonowej w .....

w sprawie przeciwko .....

podejrzanemu o przestępstwo z art. .....

w przedmiocie skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego na podstawie art. 23a § 1 i 2 k.p.k.

postanowił

1. Przekazać sprawę do mediatora ..... w celu przeprowadzenia
   (imię i nazwisko mediatora)
   postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym (imię i nazwisko) i podejrzanym (imię i nazwisko);
2. Podejrzany (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
3. Pokrzywdzony (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
4. Podejrzanemu zarzuca się popełnienie przestępstwa z art. ..... k.k., polegającego na tym, że (opis czynu z postanowienia o przedstawieniu zarzutów);
5. Akta sprawy sygn. ..... udostępnione są mediatorowi w Sekretariacie Prokuratury Rejonowej w ..... w godzinach ..... w obecności upoważnionego pracownika Sekretariatu w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego[1];
6. Termin zakończenia postępowania mediacyjnego określa się[2] .....

(podpis prokuratora)

Zarządzenie:

1. Odpis postanowienia doręczyć mediatorowi (imię i nazwisko) lub ośrodkowi mediacyjnemu;
2. O treści postanowienia powiadomić pokrzywdzonego (imię i nazwisko) i podejrzanego (imię i nazwisko).

---

1 dane osobowe pokrzywdzonego i oskarżonego, określenie czynu zarzucanego oskarżonemu, kwalifikacja prawna i niezbędne dla postępowania mediacyjnego okoliczności popełnienia czynu

2 nie dłużej niż jeden miesiąc

Sygn. akt .....

POSTANOWIENIE
o przekazaniu sprawy do postępowania mediacyjnego

Dnia .....

Sąd Rejonowy w ..... w ..... Wydziale Karnym/Grodzkim w składzie:

Przewodniczący: .....

Protokolant: .....

przy udziale Prokuratora Prokuratury Rejonowej w .....

po rozpoznaniu w sprawie przeciwko .....

oskarżonemu o czyn z art. .....

w przedmiocie skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego na podstawie art. 339 § 4 k.p.k. w zw. z art. 23a § 1 i 2 k.p.k.

postanowił

1. Przekazać sprawę do mediatora ..... w celu przeprowadzenia
   (imię i nazwisko mediatora)
   postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym (imię i nazwisko) i oskarżonym (imię i nazwisko);
2. Oskarżony (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
3. Pokrzywdzony (imię i nazwisko) adres (e-mail, telefony): .....;
4. Oskarżonemu zarzuca się popełnienie przestępstwa z art. ..... k.k., polegającego na tym, że (opis czynu z aktu oskarżenia);
5. Akta sprawy sygn. ..... udostępnione są mediatorowi w Sekretariacie ..... Wydziału Karnego/Grodzkiego w ..... w godzinach ..... w obecności upoważnionego pracownika Sekretariatu w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego[1];
6. Termin zakończenia postępowania mediacyjnego określa się[2] .....

(podpis sędziego)

Zarządzenie:

1. Odpis postanowienia doręczyć mediatorowi (imię i nazwisko) lub ośrodkowi mediacyjnemu;
2. O treści postanowienia powiadomić oskarżonego (imię i nazwisko) i pokrzywdzonego (imię i nazwisko).

---

1 dane osobowe pokrzywdzonego i oskarżonego, określenie czynu zarzucanego oskarżonemu, kwalifikacja prawna i niezbędne dla postępowania mediacyjnego okoliczności popełnienia czynu

2 nie dłużej niż jeden miesiąc